

ارزیابی منابع الکترونیکی و مطالعه آنها

مطالعه در مفهوم جدید خود هم به لحاظ نوع ابزارهای مورد استفاده و هم به لحاظ مهارت‌های مورد نیاز، تفاوت‌هایی شکلی و ماهوی با مفهوم پیشین خود است

■ Marsha Ann Tate. Web Wisdom: How To Evaluate and Create Information Quality on the Web, Second Edition, 2009, 168 p. \$27.96, ISBN: 9781420073201, ISBN 10: 1420073206

مطالعه در جایگاه سنتی و نمادین خود بیشتر با منابع اطلاعاتی چاپی و ملموس ارتباط دارد و در نگاه اول تصویری از مطالعه کتاب چاپی را به ذهن متبادر می‌کند. تصویری که مطالعه در فضایی آرام و با ابزارهایی چون، قلم، برگه یادداشت و نظایر آن صورت می‌گیرد. اما با ظهور منابع اطلاعاتی الکترونیکی و به‌ویژه منابع برخط، تصویری دیگر نیز از مطالعه نمایان شد. در تصویر جدید کاربر با استفاده از رایانه و شبکه جهانی وب به جستجو و استفاده از منابعی می‌پردازد که احتمالاً نسخه‌های چاپی آنها نیز موجود باشد.

پس مطالعه در مفهوم جدید خود هم به لحاظ نوع ابزارهای مورد استفاده و هم به لحاظ مهارت‌های مورد نیاز، تفاوت‌هایی شکلی و ماهوی با مفهوم پیشین خود است. بنابراین خواننده جدید باید هم از فضای جدید و ویژگی‌های آن آگاهی داشته باشد و هم از مهارت‌های لازم برای ارزیابی و استفاده از این منابع برخوردار باشد. مارشا آن تیت^۱ کتابدار بخش مرجع کتابخانه یادبود ولف گرام دانشگاه ویدنر^۲ در پاسخ به این نیاز، به تالیف کتابی تحت عنوان «شناخت وب: چگونه کیفیت اطلاعات موجود بر روی وب را ارزیابی، و صفحاتی اینگونه پدید آوریم» پرداخته است. نویسنده ویرایش اول این کتاب را در سال ۱۹۹۹ با همکاری ژانت الکساندر^۳ تحت همین عنوان منتشر کرد که به فارسی نیز ترجمه شده است (الکساندر و تیت، ۱۹۹۹). اینک پس از ده سال ویرایش دوم آن با تغییراتی قابل توجه عرضه شده است. این‌گونه کتاب‌ها باتوجه به پویایی محیط وب باید پیوسته مورد بازنگری قرار گرفته و روزآمد شوند.

کتاب در سیزده فصل تنظیم شده است. ویلسون (۱۹۹۹) در ویرایش اول کتاب به این نکته اشاره می‌کند که می‌توان این فصل‌ها را در سه دسته کلی تقسیم کرد. پنج فصل ابتدایی کتاب، مروری کلی بر مهارت‌ها، معیارها و چالش‌های مطالعه و ارزیابی منابع وب دارد. در این بین فصل چهارم، موضوعی تقریباً متفاوت از سایر فصل‌ها دارد و در ویرایش جدید به کتاب اضافه شده است. فصل‌های ششم تا دوازدهم به انواع منابع و چگونگی ارزیابی آنها می‌پردازند و در نهایت فصل سیزدهم به طراحی کارآمد صفحات و سایت‌های وب اختصاص یافته است. در مطالعه کتاب نیز، بهتر است خواننده پنج فصل ابتدایی را پشت سر هم و فصل‌های باقیمانده را به دلخواه مورد مطالعه قرار دهد. هر فصل با یک مقدمه شروع و با یک نتیجه‌گیری پایان یافته است. چنین ترتیب و تنوعی در ارائه فصل‌های کتاب در جلب خوانندگان مؤثر بوده است. در معرفی‌های منتشرشده، از کتاب به‌عنوان اثری ارزشمند یاد شده است. نویسنده برای تکمیل و روزآوری مطالب کتاب سایتی^۴ نیز طراحی کرده است.

فصل اول باعنوان «مقدمه و دورنما»، بیشتر به لزوم برخورداری از مهارت‌های ارزیابی، معرفی ساختار و چگونگی مطالعه کتاب پرداخته است.

فصل دوم باعنوان «قواعد ارزیابی کیفی اطلاعات منابع وب»، در ابتدا به‌مقایسه دو صفحه وب مشابه پرداخته است. این مقایسه نشان می‌دهد که برخورداری از مهارت‌های ارزیابی تا چه میزان می‌تواند در یافتن اطلاعات با کیفیت و استفاده مناسب مفید باشد. در ادامه فصل به پنج معیار سنتی ارزیابی منابع اطلاعاتی که در محیط وب نیز کاربرد دارند، اشاره شده است. این معیارها عبارتند از: اعتبار، دقت و صحت مطالب، عینیت و واقع‌گرایی، روزآمد بودن، و سطح پوشش و مخاطبین خاص.

«چالش‌های جدید منابع تحت وب» عنوان فصل سوم کتاب است که در ویرایش قبلی جزئی از فصل دوم بوده است. چالش‌های مربوط به‌استفاده از پیوندهای فرامتنی، قاب‌های اطلاعاتی^۵، مطالب پویای وب^۶، الزامات نرم‌افزاری و سایر عوامل محدودسازی دسترسی به اطلاعات، صفحات بازبازی‌شده از حواشی منابع توسط موتورهای جستجو، قابلیت صفحات وب در اعمال تغییرات لازم، هدایت آدرس‌های مختلف سایت‌ها و در نهایت ناپایداری صفحات وب از مباحث مطرح در این فصل می‌باشند.

فصل چهارم کتاب تنها فصلی است که در ویرایش قبلی کتاب نبوده و با توجه به رشد محیط اینترنت به‌اثر اضافه شده است. این فصل با عنوان «وبلاگ‌ها و ویکی‌ها: محتوای رسانه‌های اجتماعی»، مطالبی درباره شبکه‌های اجتماعی و چالش‌های ارزیابی مطالب این

با توجه به رشد
افسار گسیخته وب
و نبود سازوکاری
مشخص برای کنترل
اطلاعات موجود در
آن، موضوع اصلی
کتاب - یعنی اهمیت
برخورداری از
مهارت‌های ارزیابانه
و تفکر انتقادی در
استفاده از اطلاعات
موجود در سایت‌های
مختلف - بسیار حائز
اهمیت است و اهمیت
برخورداری از چنین
توانایی‌هایی، بر کسی
پوشیده نیست

به روزآمد بودن، توجه فراوان به طراحی سایت‌ها، طراحی سایتی برای تکمیل مطالب کتاب و استفاده مناسب از تصاویر اشاره کرد.

پی‌نوشت‌ها:

1. Marsha Ann Tate
2. Widener University's Wolfgram Memorial Library
3. Janet E. Alexander
4. www.personal.psu.edu/mat1/blogs/web_wisdom_how_to_evaluate_and_create_information_quality_on_the_web/welcome-to-the-web-wisdom-how-to-evaluate-and-create-information-quality-on-the-web-blog.html
5. Frames
6. Dynamic web content
7. Advertising
8. Sponforship
9. Advocacy web pages
10. Meta tags

مأخذ:

1. الکساندر، ژانت؛ مارشا آن تیت (۱۳۸۳). شناخت وب: چگونه کیفیت اطلاعات موجود بر روی وب را ارزیابی نموده و صفحاتی اینگونه پدید آوریم. ترجمه صدیقه محمد اسماعیل. - تهران: دبیرش.
2. Wilson, T. D. (1999). Review of: Web Wisdom: How To Evaluate and Create Information Quality on the Web, Information Research, Available at: <http://informationr.net/ir/reviews/revs025.html>

سایت‌ها می‌پردازد. در این رهگذر نویسنده نگاهی ریزبینانه‌تر به دو پدیده وبلاگ‌ها و ویکی‌ها داشته و از کاربران می‌خواهد تا مطالب آنها را به دقت واری و از صحت آنها اطمینان حاصل کنند.

فصل پنجم کتاب به «تبلیغات^۶ و پشتیبانی‌های مالی^۷ بر روی وب» اختصاص دارد. نویسنده پس از تعریف این دو مفهوم، تفاوت‌ها و تشابهات آنها و اطلاعات حقیقی موجود در وب می‌پردازد و به لزوم تمایز بخشیدن بین آنها اشاره می‌کند. نمونه‌هایی از سایت‌های ارائه‌کننده تبلیغات و رپرتاژ آگهی ارائه شده، تا خواننده توانایی تمییز این دو را با اطلاعات واقعی پیدا کند.

در فصل ششم کتاب با عنوان «کاربرد معیارهای اصلی ارزیابی صفحات وب»، ابتدا به چگونگی استفاده از فصول ششم تا دوازدهم اشاره و در ادامه به اصول پایه‌ای ارزیابی صفحات وب، اهمیت نمادهای تعاملی و تبادلی، ابزارهای جستجو و نمادهای غیر متنی اشاره شده است. در پایان یک سیاهه واری از اصول اساسی ارزیابی یا ایجاد صفحات وب پیشنهاد می‌کند.

فصل‌های هفتم تا دوازدهم به نحوه ارزیابی انواع منابع الکترونیکی تحت وب اختصاص یافته است. در فصل ششم «صفحات وب جانبدارانه^۸»، فصل هفتم «صفحات وب تجاری»، فصل هشتم «صفحات وب اطلاع‌رسانی»، فصل نهم «صفحات وب خبری»، فصل دهم «صفحات وب شخصی» و فصل یازدهم «صفحات وب سرگرمی» مورد بحث قرار گرفته‌اند. در این فصل‌ها ابتدا به چگونگی شناسایی صفحات وب حاوی اطلاعات و سپس به نحوه تحلیل اطلاعات پرداخته شده و در پایان سیاهه‌های واری برای ارزیابی و طراحی صفحات وب ارائه شده است.

فصل پایانی کتاب به طور خاص به «طراحی کارآمد صفحات و سایت‌های وب» اختصاص یافته و سیاهه‌هایی برای بررسی ویژگی‌های کاربردی، غیرمتنی، تعاملی و کارکردی صفحات و سایت‌های وب، پیشنهاد شده است. این سیاهه‌ها در طراحی سایت‌های مناسب، می‌توانند مفید واقع شوند. در پایان به دو موضوع مهم ابرنشانها^۹ و رعایت حق مؤلف و مسئولیت‌پذیری در قبال طراحی صفحات وب اشاره و به لزوم استفاده و پایبندی به آنها تأکید دوباره شده است. فهرست منابع، کتابشناسی، پیوست‌های سیاهه‌های کنترل و پرسش‌های مربوط به بررسی کیفی اطلاعات و واژه‌نامه در پایان کتاب ارائه شده‌اند.

کتاب از زوایای مختلف قابل بررسی و ستایش است. اولاً با توجه به رشد افسارگسیخته وب و نبود سازوکاری مشخص برای کنترل اطلاعات موجود در آن، موضوع اصلی کتاب - یعنی اهمیت برخوردارگی از مهارت‌های ارزیابانه و تفکر انتقادی در استفاده از اطلاعات موجود در سایت‌های مختلف - بسیار حائز اهمیت است و اهمیت برخوردارگی از چنین توانایی‌هایی، بر کسی پوشیده نیست. در ثانی از آنجاکه نویسنده در تمام فصل‌های کتاب مثال‌های عینی از سایت‌های مختلف و نیز سیاهه‌های واری برای ارزیابی منابع الکترونیکی ارائه کرده است، به ارزش کیفی اثر افزوده است، از طرفی دیگر، نویسنده کلیه سایت‌های موجود را در شش دسته کلی جای داده و به تناوب و با توجه به ویژگی‌های هر یک به بررسی آنها پرداخته است و خوانندگان می‌توانند با توجه به حوزه‌های کاری و یا علاقمندی خود به مطالعه این فصل‌ها بپردازند. از نقاط قوت دیگر کتاب می‌توان